

AT-TUG'RO'IYNING "LAMIYA-AL-AJAM" ASARIDA HAQIDA

Parpiyev Bahriddin Jurayevich

Oriental universiteti

Lingvistika arab tili magistranti

At-Tug'ro'iy (yoki Abu al-Husayn al-Tug'ro'iy) Fors yozuvchilari orasida mashhur bo'lgan shoir va adiblardan biridir. Uning "Lamiya al-Ajam" nomli asari adabiyotshunoslikda va arab tilidagi nasriy-tasavvufiy adabiyot doirasida muhim o'rin egallaydi.

U Isfahon yaqinidagi bir shahar (ba'zilar Damashq deydi) tug'ilgan. U XI asr oxiri – XII asr boshlariga to'g'ri keladi (taxminan 1061–1121 yillar oralig'i) yashagan. U bir necha saljuqiylar sultonlar saroyida devon (kansler) sifatida xizmat qilgan. "Tug'ro" — hukmdorlar farmonlariga qo'yiladigan rasmiy imzo bo'lib, u aynan shu lavozimda ishlagani uchun "Tug'ro'iy" deb atalgan.

At-Tug'ro'iy arab tilida ijod qilgan, garchi o'zi fors bo'lsa-da, uning eng mashhur asari — "Lamiya al-Ajam" bo'lib, bu asar arab adabiyotida ajam (arab bo'lmagan) shoir tomonidan yaratilgan noan'anaviy, falsafiy, tasavvufiy nasriy she'r sifatida alohida o'rin tutadi.

U kimyo, falsafa, tilshunoslik bilan ham shug'ullangan. Ba'zilar uni kimyogar (alkimyogar) deb atashadi va uning nomi ba'zi kimyoviy risolalarda uchraydi.

"Lamiya al-Ajam" asarida ko'plab muhim mavzular yoritilgan. Shoir At-Tug'ro'iy o'z asarida nafaqat adabiy, balki tasavvufiy, axloqiy va falsafiy masalalarni ham chuqur tahlil qiladi. Asar turli mavzularni o'z ichiga oladi:

Ilm va Ma'rifat: Shoir ilmni yuksak qadriyat sifatida ko'rsatadi. Unga ko'ra, haqiqiy ilm faqat tashqi bilimlar bilan cheklanmaydi, balki u insonning ruhiy holatini, axloqini, his-tuyg'ularini ham o'zgartiradi.

At-Tug'ro'iy ilmni dunyoviy va ruhiy jihatlarni uyg'unlashtirish orqali insonning ma'naviy yuksalishi uchun muhim deb hisoblaydi.

Tasavvuf va Ruhiy Poklanish: Asar tasavvufiy g'oyalar bilan boyitilgan. Shoir nafsning yengilishi, ichki poklanish va Alloh bilan yaqinlashish jarayonini tasvirlaydi.

Ruhiy yuksalish, Allohga yaqinlashish va axloqiy fazilatlarni oshirish asarda asosiy motivlardan biridir.

Nafsning istaklariga qarshi kurashish va uning ustidan g'alaba qozonish tasavvufiy adabiyotda muhim o'rin tutadi.

Axloqiy Qadriyatlar: At-Tug'ro'iy axloqiy fazilatlarni, masalan, sabrlilik, tavozu, sadoqat va kamtarlikni ulug'laydi.

Shoir insonning ichki dunyosini tozalash va ma'naviy jihatdan yuksaltirishga chaqiradi.

Dunyo va O'lim: Asarda dunyo va uning vaqtinchaligi, o'limning haqiqati haqida tafakkur qilish orqali hayotning maqsadi haqida mulohazalar yoritiladi.

At-Tug'ro'iy o'limni bir o'tish nuqtasi sifatida ko'radi, bu orqali inson ruhi mukammallikka erishishi mumkin.

Dunyoviy Xohishlar va Ruhiy O'zgarish: Shoir, dunyoviy ehtiroslar, boylik va shon-shuhrat kabi narsalarga qarshi turadi. Ular insonni haqiqiy baxt va yuksalishdan uzoqlashtiradi deb hisoblaydi.

Asarda insonning o'zgarishi, nafsni jilovlash va ma'naviy holatini yaxshilash muhim mavzu sifatida namoyon bo'ladi.

Adolat va Haqiqat: At-Tug'ro'iy asarida adolat va haqiqatni qadrlash, bu tushunchalarni hayotda amalga oshirish muhim o'rin tutadi.

Shoir, haqiqatni izlash va adolatni targ'ib qilish orqali ijtimoiy va shaxsiy yuksalishga erishish mumkin deb ta'kidlaydi.

Falsafiy Mulohazalar: Shoir asarida hayot, mavjudot, insonning tabiati va uning olamdagi o'rnini haqida keng fikrlar yuritadi.

At-Tug'ro'iy falsafiy tarzda, ilm-fan, axloq va diniy tushunchalarni birlashtirib, hayotning maqsadi, to'g'ri yo'lni tanlash haqida chuqur mulohazalar qiladi.

"Lamiya al-Ajam" asari haqida qisqacha: Tili: Arab tilida yozilgan bo'lib, nomidagi "Lamiya" — har bir baytning "lam" harfi bilan tugashini anglatadi, "al-Ajam" esa forslarni bildiradi. Bu nom, asarda arab bo'lmagan (ya'ni ajam — fors) shoirlar g'oyalarini arab tilida ifoda etish maqsadini anglatadi.

Janri: Bu asar odatda nasriy she'r yoki adabiy-tasavvufiy risola sifatida qaraladi.

Mazmuni: Unda muallif o'zining hayotiy falsafasi, ruhiy iztiroblari, ilmga, donolikka va adolatga bo'lgan qarashlarini ifodalagan. Asarda ilm-fan, axloq, sabr, tavozi kabi qadriyatlar madh etiladi.

Uslubi: Balog'atli, falsafiy va hayajonli uslubda yozilgan, undan shoirning o'z zamonasiga nisbatan tanqidi, shaxsiy hayotiy tajribasi va tasavvufiy fikrlari sezilib turadi.

Foydalangan adabiyotlar:

1. Jumaxo'ja N. "O'zbek adabiyoti tarixi (XVI-XIX asr I yarmi)" darsligi. Электронная библиотека Karsu+1E-library SamMU+1
2. Ziyavuddinova M. "Mumtoz arab adabiyoti" o'quv qo'llanmasi. Ziyonet
3. "O'zbek adabiyoti namunalari arab tilida" to'plami.